

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Esas Sayısı : 2002/104

Karar Sayısı : 2003/72

Karar Günü : 16.7.2003

Resmi Gazete Tarih-Sayısı : 06.12.2005 - 26015

İPTAL DAVASINI AÇAN : Türkiye Büyük Millet Meclisi Üyeleri Mustafa KAMALAK, Lütfi YALMAN ve 109 Milletvekili

İPTAL DAVASININ KONUSU : 26.3.2002 günlü, 4748 sayılı “Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun”un;

A- 4. maddesinin;

1) (A) bendiyle 22.4.1983 günlü, 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu'nun 101. maddesine eklenen fıkra da yer alan “... yarısından az olmamak kaydıyla,...” ibaresinin,

2) (B) bendiyle değiştirilen 2820 sayılı Yasa'nın 102. maddesinin birinci ve üçüncü fıkralarında yer alan “kapatılması ya da” ibaresinin,

Anayasa'nın 69. maddesine;

B- 5. maddesinin (A) bendiyle değiştirilen 6.10.1983 günlü, 2908 sayılı Dernekler Kanunu'nun 4. maddesinin (2) ve (3) sayılı bentlerinin,

Anayasa'nın 13. ve 15. maddelerine aykırılığı savıyla iptalleri ve yürürlüklerinin durdurulması istemidir.

II- YASA METİNLERİ

A- İptali İstenen Yasa Kuralları

26.3.2002 günlü, 4748 sayılı Yasa'nın 2820 ve 2908 sayılı Yasalarda değişiklik yapan maddelerin iptali istenen kural ve bölümleri şöyledir:

1- “MADDE 4.- A) 22.4.1983 tarihli ve 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanununun 101 inci maddesine aşağıdaki fıkra eklenmiştir.

Anayasa Mahkemesi, yukarıdaki fıkranın (a) ve (b) bentlerinde sayılan hallerde temelli kapatma yerine, dava konusu fiillerin ağırlığına göre ilgili siyasî partinin almakta olduğu son yıllık Devlet yardımı miktarının yarısından az olmamak kaydıyla, bu yardımdan kısmen veya tamamen yoksun bırakılmasına, yardımın tamamı ödenmişse aynı miktarın Hazineye iadesine karar verebilir.

B) Siyasî Partiler Kanununun 102 nci maddesinin birinci ve üçüncü fıkraları aşağıdaki şekilde; ikinci fıkrasında geçen “Cumhuriyet Başsavcılığı” ibareleri, “Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı” olarak değiştirilmiştir.

Siyasî partilerin faaliyetlerinin izlenmesi amacıyla Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığının istediği bilgi ve belgeleri bildirilen süre içinde vermeyen siyasî partiye Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından ikinci bir yazı tebliğ olunur. Bu yazıda, bildirilen süre içinde cevap verilmediği ve istek yerine getirilmediği takdirde o siyasî partinin kapatılması ya da Devlet yardımından kısmen veya tamamen yoksun bırakılması için dava açabileceği de belirtilir. Bu tebliğde bildirilecek süre içinde yine istek yerine getirilmez veya cevap verilmezse Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı o siyasî partinin kapatılması ya da Devlet yardımından kısmen veya tamamen yoksun bırakılması için Anayasa Mahkemesinde re'sen dava açabilir.

Siyasî parti, tebliğ tarihinden itibaren otuz gün içinde istem yazısında belirtilen hususu yerine getirmediği takdirde, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı Anayasa Mahkemesinde o siyasî partinin kapatılması ya da Devlet yardımından kısmen veya tamamen yoksun bırakılması için dava açar. Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığınca düzenlenen iddianamenin tebliğinden itibaren otuz gün içinde ilgili siyasî parti tarafından söz konusu parti organı, merci veya kurulun işten el çektirilmesi ve parti üyesi veya üyelerin partiden kesin olarak çıkarılmaları halinde, o partinin kapatılması ya da Devlet yardımından kısmen veya tamamen yoksun bırakılması için açılan dava düşer. Aksi takdirde Anayasa Mahkemesi, dosya üzerinde inceleme yaparak, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısının ve siyasî parti temsilcilerinin sözlü açıklamalarını, gerekli gördüğü hallerde diğer ilgilileri ve konu üzerinde bilgisi olanları da dinlemek suretiyle açılmış bulunan davayı karara bağlar...”

2- “MADDE 5.- A) 6.10.1983 tarihli ve 2908 sayılı Dernekler Kanununun 4 üncü maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Madde 4.- Fiil ehliyetine sahip ve 18 yaşını doldurmuş olan herkes önceden izin almaksızın dernek kurma hakkına sahiptir.

Ancak;

1. Türk Silahlı Kuvvetleri ile genel ve özel kolluk kuvvetleri mensupları ve özel kanunlarında dernek kuramayacakları belirtilen memur statüsündeki kamu hizmeti görevlileri,

2. Affa uğramış olsalar bile;

a) Türk Ceza Kanununun İkinci Kitabının birinci babında yazılı suçlardan biriyle mahkûm olanlar,

b) Basit ve nitelikli zimmet, irtikâp, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, inancı kötüye kullanma, dolanlı iflâs gibi yüz kızartıcı suçlar, istimal ve istihlâk kaçakçılığı dışında kalan kaçakçılık suçları ve resmî ihale alım satımlara fesat karıştırma suçlarından biriyle mahkûm olanlar,

c) Türk Ceza Kanununun 316, 317 ve 318 inci maddelerinde yazılı suçlardan biriyle mahkûm olanlar,

Sürekli olarak,

3.a) Türk Ceza Kanununun 312 nci maddesinin ikinci fıkrasında yazılı suçtan mahkûm olanlar hükmün kesinleştiği,

b) Kurulması yasaklanmış dernekleri kuranlar ve yönetenler ile dernekler için yasaklanmış faaliyetlerde bulunmaları sebebiyle mahkemece kapatılmasına karar verilen derneklerin yöneticileri kapatma kararının kesinleştiği,

Tarihten itibaren beş yıl süre ile,

Dernek Kuramazlar...”

B- Dayanılan Anayasa Kuralları

İptali istenen kuralların Anayasa'nın 13., 15. ve 69 maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüş, Mahkememizce 38. madde ise ilgili görülmüştür.

III- İLK İNCELEME

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 8. maddesi gereğince Mustafa BUMİN, Haşim KILIÇ, Yalçın ACARGÜN, Sacit ADALI, Nurettin TURAN, Fulya KANTARCIOĞLU, Aysel PEKİNER, Ertuğrul ERSOY, Tülay TUĞCU, Ahmet AKYALÇIN ve Enis TUNGA'nın katılımlarıyla 6.6.2002 gününde yapılan ilk inceleme toplantısında; dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine, yürürlüğü durdurma isteminin bu konudaki raporun hazırlanmasından sonra karara bağlanmasına oybirliğiyle karar verilmiştir.

IV- ESASIN İNCELENMESİ

Dava dilekçesi ve ekleri, işin esasına ilişkin rapor, iptali istenen yasa kuralları, dayanılan ve ilgili görülen Anayasa kuralları ve bunların gerekçeleri ile diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

A- 4748 sayılı Yasa'nın 4. maddesinin (A) bendiyle 2820 sayılı Yasa'nın 101. maddesine eklenen fıkrada yer alan “... yarısından az olmamak kaydıyla...” ibaresinin incelenmesi

Dava dilekçesinde, Anayasa'nın 69. maddesinin yedinci fıkrasında, Devlet yardımından yoksun bırakılacak tutarın takdir yetkisinin herhangi bir sınırlamaya tabi tutulmaksızın Anayasa Mahkemesi'ne bırakıldığı, Mahkeme'nin bu yetkisinin, “yarısından az olmamak kaydıyla” şeklinde yasayla getirilen bir sınırlamayla kısıtlanamayacağı, Anayasa Mahkemesi'ne kanunla görev verilemeyeceği, bu nedenle 2820 sayılı Yasa'nın 101. maddesiyle getirilen sınırlamanın Anayasa'nın 69. maddesine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

4748 sayılı Yasa'nın 4. maddesinin (A) bendi ile 2820 sayılı Yasa'nın 101. maddesine eklenen fıkrada, Anayasa Mahkemesi'nin, 101. maddenin birinci fıkranın (a) ve (b) bentlerinde sayılan hallerde temelli kapatma yerine, dava konusu fiillerin ağırlığına göre ilgili siyasi partinin almakta olduğu son yıllık Devlet yardımı miktarının yarısından az olmamak kaydıyla, bu yardımdan kısmen veya tamamen yoksun bırakılmasına, yardımın tamamı ödenmişse aynı miktarın Hazineye iadesine karar verebileceği belirtilmiştir.

Anayasa'nın 69. maddesine 3.10.2001 günlü, 4709 sayılı Yasa ile eklenen yedinci fıkra, "Anayasa Mahkemesi, yukarıdaki fıkralara göre temelli kapatma yerine, dava konusu fiillerin ağırlığına göre ilgili siyasi partinin Devlet yardımından kısmen veya tamamen yoksun bırakılmasına karar verebilir" denilmektedir.

Buna göre Anayasa Mahkemesi, Anayasa'nın 69. maddesinin beşinci ve altıncı fıkralarında sayılan hallerde ilgili siyasî parti için temelli kapatma yerine, daha hafif olan Devlet yardımından dava konusu fiillerin ağırlığına göre kısmen veya tamamen yoksun bırakmaya herhangi bir sınırlamaya tabi olmaksızın kendisi karar verecektir.

Anayasa'nın 69. maddesinin son fıkrasında da, siyasi partilerin, kapatılmaları ya da Devlet yardımından kısmen veya tamamen yoksun bırakılmaları ile ilgili kanunla düzenleme yetkisi verilirken, "yukarıdaki esaslar çerçevesinde" ibaresi kullanılmak suretiyle yasakoyucuya verilen takdir yetkisinin sınırları çizilmiştir.

2820 sayılı Yasa'nın 101. maddesine 4748 sayılı Yasayla eklenen fıkra ise, ilgili siyasi partilerin almakta olduğu son yıllık Devlet yardımı miktarının "yarısından az olmamak kaydıyla" ibaresi kullanılmak suretiyle, Anayasa Mahkemesi'ne Anayasa ile verilen yaptırım uygulama yetkisi sınırlandırılmıştır. Bu kuralın uygulanması halinde Anayasa Mahkemesi, Devlet yardımından kısmen ya da tamamen yoksun bırakma yaptırımını ile ilgili kararını, yardım miktarının yarısından az olmamak kaydıyla, sınırlı olarak kullanabilecektir.

Açıklanan nedenlerle, 2820 sayılı Yasa'nın 101. maddesine 4748 sayılı Yasayla eklenen fıkra da yer alan "...yarısından az olmamak kaydıyla..." ibaresi Anayasa'nın 69. maddesine aykırıdır. İptali gerekir.

Fulya KANTARCIOĞLU bu görüşe katılmamıştır.

B- 4748 sayılı Yasa'nın 4. maddesinin (B) bendiyle değiştirilen 2820 sayılı Yasa'nın 102. maddesinin birinci ve üçüncü fıkralarının incelenmesi

Dava dilekçesinde, siyasi partilerin temelli kapatılma sebeplerinin Anayasa'nın 69. maddesinde üç neden ile sınırlandırıldığı, bu sınırlamaların kapatılma nedenlerinin yasayla genişletilmesini önlediği, 2820 sayılı Yasa'nın 102. maddesinde Anayasa'da bulunmayan yeni kapatma sebepleri öngörüldüğü, bu durumda "...kapatılması ya da..." sözcüklerinin, Anayasa'nın 69. maddesine aykırılık oluşturduğu ileri sürülmüştür.

2820 sayılı Yasa'nın 102. maddesinin birinci ve üçüncü fıkraları, 4748 sayılı Yasa'nın 4. maddesinin (B) bendi ile değiştirilerek, siyasi partilerin faaliyetlerinin izlenmesi amacıyla Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın istediği bilgi ve belgeleri bildirilen süre içinde vermeyen veya aynı maddenin ikinci fıkrasına göre, Anayasa'nın 68. maddesinin dördüncü fıkra hükümlerine aykırı fiilin işlenmesi halinde, ilgili parti organı, merci veya kurulun işten el çektilmesi istemini veya yine 68. maddenin dördüncü fıkrası hükümlerine aykırı fiil ve konuşmalarından dolayı hüküm giyen parti üyelerinin partiden kesin olarak çıkarılma istemini yerine getirmeyen siyasi partinin kapatılması ya da Devlet yardımından kısmen veya tamamen yoksun bırakılması için Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nca Anayasa Mahkemesi'nde re'sen dava açılabilmesi öngörülmüştür.

2820 sayılı Yasa'nın 102. maddesinin 4748 sayılı Yasa ile değişik birinci ve üçüncü fıkralarıyla ilgili iptal davası 31.5.2002 gününde Mahkememize açılmıştır. Söz konusu

fıkralarda geçen “...kapatılması ya da...” sözcükleri dava açıldıktan sonra 11.1.2003 günü yürürlüğe giren 2.1.2003 günlü 4778 sayılı Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun'un 11. maddesiyle madde metninden çıkartıldığından, konusu kalmayan istem hakkında karar verilmesine yer olmadığına karar verilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

Fulya KANTARCIOĞLU bu görüşe katılmamıştır.

C- 4748 sayılı Yasa'nın 5. maddesinin (A) bendiyle değiştirilen 2908 sayılı Yasa'nın 4. maddesinin (2) ve (3) sayılı bentlerinin incelenmesi

Dava dilekçesinde, 4. maddenin 2. bendi kapsamına giren kimseler için dernek kurma hakkının ortadan kaldırıldığı, Anayasa'nın 33. maddesine göre dernek kurma hakkının bir temel hak olduğu, bu nedenle de Anayasa'nın öngördüğü belirli istisnalar dışında ortadan kaldırılamayacağı, Anayasa'nın 13. maddesine göre temel haklar sınırlandırılırken hakkın özüne dokunulamayacağı, düzenlemede ise bir hakkın sınırlandırılmayıp, tümüyle ortadan kaldırıldığı, bu nedenle de 4. maddenin 2. bendinin Anayasa'nın 13. maddesine aykırı olduğu, aynı maddenin 3. bendi kapsamına girenler için de dernek kurma hakkının beş yıl süreyle durdurulduğu, söz konusu hükmün Anayasa'nın 15. maddesinin birinci fıkrasında öngörülen temel hak ve özgürlüklerin kullanılmasının kısmen veya tamamen durdurulmasına ilişkin koşulların hiçbirini taşımadığı, olağan dönemlerde temel hak ve özgürlüklerin kullanılmasının durdurulamayacağı, bir kimsenin bir suçtan dolayı hüküm giymesinin temel hakkın durdurulması için haklı neden sayılamayacağı, bu nedenle de 4. maddenin 3. bendinin Anayasa'nın 15. maddesine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

Dava dilekçesinde iptali istenen kuralların Anayasa'nın 13. ve 15. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 29. maddesine göre, Anayasa Mahkemesi yasaların, kanun hükmünde kararnamelerin ve TBMM İçtüzüğü'nün Anayasa'ya aykırılığı konusunda ilgililer tarafından ileri sürülen gerekçelere dayanmak zorunda değildir. İstemle bağlı kalmak koşuluyla başka gerekçe ile de Anayasa'ya aykırılık kararı verebileceğinden, iptali istenen kurallarla ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 38. maddesi yönünden de inceleme yapılmıştır.

Dava konusu (2) sayılı bendde, affa uğramış olsalar bile bu bendde yazılı suçlardan biriyle mahkum olanların sürekli olarak dernek kuramayacakları; (3) sayılı bendde de, Türk Ceza Kanunu'nun 312. maddesinin ikinci fıkrasında yazılı suçtan mahkum olanların hükmün kesinleştiği, kurulması yasaklanmış dernekleri kuranlar ve yönetenler ile dernekler için yasaklanmış faaliyetlerde bulunmaları sebebiyle mahkemece kapatılmasına karar verilen derneklerin yöneticilerinin de kapatma kararının kesinleştiği tarihten itibaren beş yıl süreyle dernek kuramayacakları hükme bağlanmıştır.

Anayasa'nın 38. maddesinin üçüncü fıkrasında, “Ceza ve ceza yerine geçen güvenlik tedbirleri ancak kanunla konulur.” denilmiştir. Yasakoyucunun, cezalandırma yetkisini kullanırken Anayasa'nın ve ceza hukukunun temel ilkelerine bağlı kalmak koşuluyla, toplumda hangi tür eylemlerin suç sayılıp sayılmayacağı, suç sayılacaksa hangi tür ve ölçüdeki ceza yaptırımıyla karşılanacağı, hangi durum ve davranışların ağırlaştırıcı ya da hafifleştirici öge olarak kabul edileceği konularında takdir yetkisi vardır.

Ceza hukukunda, doğrudan doğruya bir suçun karşılığı olmak üzere öngörülen asli cezanın yanında, bu cezanın etkisini artırmak, suç işlenmesinde caydırıcılığı sağlamak için, asli cezaya ek olarak ferî ve mütemmim cezalar ile kimi hak yoksunlukları da getirilmiştir.

Dava konusu kurallarla, bazı suçlardan mahkum olanlara sürekli olarak, bazı suçlardan mahkum olanlara da beş yıl süreyle dernek kurma yasağı getirilmek suretiyle yasal bir yoksunluk öngörülmüştür. Bu yoksunluklar, Anayasa'nın 33. maddesi kapsamında dernek kurma hürriyetine yönelik bir sınırlama olmayıp, asli cezaya ek olarak getirilen hak yoksunluklarıdır. Yasakoyucu asli cezalara bağlı olarak kimi kısıtlılıklar öngörüp öngörmeme konularında anayasal ilkeler çerçevesinde takdir hakkına sahiptir. Esasen ceza hukukundaki memnu hakların iadesi müessesesi gözönünde bulundurulduğunda süresiz bir hak yoksunluğundan da söz edilemez.

Açıklanan nedenlerle, dava konusu kurallar Anayasa'nın 38. maddesine aykırı değildir. İptal isteminin reddi gerekir.

İptali istenilen kuralların dava dilekçesinde belirtilen Anayasa'nın 13. ve 15. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.

Haşim KILIÇ bu görüşe katılmamıştır.

V- İPTAL SONUCUNDA YASA'NIN DİĞER KURALLARININ UYGULAMA OLANAĞINI YİTİRİP YİTİRMEMESİ SORUNU

2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 29. maddesinin ikinci fıkrasında, yasanın belirli kurallarının iptali, diğer kimi kurallarının veya tümünün uygulanmaması sonucunu doğuruyorsa, bunların da Anayasa Mahkemesi'nce iptaline karar verilebileceği öngörülmektedir.

2820 sayılı Yasa'nın 101. maddesine 4748 sayılı Yasa'nın 4. maddesinin (A) bendiyle eklenen fıkra da yer alan "...yarısından az olmamak kaydıyla..." ibaresinin iptali nedeniyle, bu ibareden sonra gelen ve uygulama olanağı kalmayan "...bu yardımdan..." ibaresinin de 2949 sayılı Yasa'nın 29. maddesinin ikinci fıkrası uyarınca iptali gerekir.

VI- YÜRÜRLÜĞÜN DURDURULMASI İSTEMİ SORUNU

26.3.2002 günlü, 4748 sayılı "Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun"un:

A- 4. maddesinin;

1- (A) bendiyle 22.4.1983 günlü, 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nun 101. maddesine eklenen fıkra da yer alan "... yarısından az olmamak kaydıyla,..." ibaresinin YÜRÜRLÜĞÜNÜN DURULMASI İSTEMİNİN REDDİNE,

2- (B) bendiyle değiştirilen 2820 sayılı Yasa'nın 102. maddesinin birinci ve üçüncü fıkralarında yer alan "kapatılması ya da" ibarelerinin yürürlüğünün durdurulması istemi hakkında KARAR VERİLMESİNE YER OLMADIĞINA,

B- 5. maddesinin (A) bendiyle değiştirilen 6.10.1983 günlü, 2908 sayılı Dernekler Kanunu'nun 4. maddesinin (2) ve (3) sayılı bentlerinin YÜRÜRLÜKLERİNİN DURDURULMASI İSTEMİNİN REDDİNE,

16.7.2003 gününde OYBİRLİĞİYLE karar verilmiştir.

VII- SONUÇ

26.3.2002 günlü, 4748 sayılı “Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun”un:

A- 4. maddesinin;

1- (A) bendiyle 22.4.1983 günlü, 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nun 101. maddesine eklenen fıkrada yer alan “... yarısından az olmamak kaydıyla,...” ibaresinin Anayasa'ya aykırı olduğuna ve İPTALİNE, Fulya KANTARCIOĞLU'nun karşıoyu ve OYÇOKLUĞUYLA,

2- (B) bendiyle değiştirilen 2820 sayılı Yasa'nın 102. maddesinin birinci ve üçüncü fıkralarında yer alan “kapatılması ya da” ibareleri, dava açıldıktan sonra yürürlüğe giren 2.1.2003 günlü, 4778 sayılı Yasa ile madde metninden çıkarıldığından bu ibarelere yönelik istem hakkında KARAR VERİLMESİNE YER OLMADIĞINA, Fulya KANTARCIOĞLU'nun karşıoyu ve OYÇOKLUĞUYLA,

B- 5. maddesinin (A) bendiyle değiştirilen 6.10.1983 günlü, 2908 sayılı Dernekler Kanunu'nun 4. maddesinin (2) ve (3) sayılı bentlerinin Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal isteminin REDDİNE, Haşim KILIÇ'ın karşıoyu ve OYÇOKLUĞUYLA,

C- 4. maddesinin (A) bendiyle 2820 sayılı Yasa'nın 101. maddesine eklenen fıkrada yer alan “... yarısından az olmamak kaydıyla,...” ibaresinin iptali nedeniyle uygulanma olanağı kalmayan bu fıkradaki “... bu yardımdan ...” sözcüklerinin de 2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 29. maddesinin ikinci fıkrası gereğince İPTALİNE, OYBİRLİĞİYLE,

16.7.2003 gününde karar verildi.

Başkan	Başkanvekili	Üye
Mustafa BUMİN	Haşim KILIÇ	Samia AKBULUT
Üye	Üye	Üye
Yalçın ACARGÜN	Sacit ADALI	Ali HÜNER

Üye

Fulya KANTARCIOĞLU

Üye

Ertuğrul ERSOY

Üye

Tülay TUĞCU

Üye

Ahmet AKYALÇIN

Üye

Mehmet ERTEN

KARŞIOY GEREKÇESİ

2908 sayılı Dernek Kanunu'nun değişik 4. maddesinin ikinci fıkrasının (2) nolu bendinde, affa uğramış olsalar bile sözkonusu bendde yazılı suçlardan biriyle mahkûm olanların sürekli olarak dernek kuramayacakları, (3) nolu bendinde de, Türk Ceza Kanunu'nun 312. maddesinin ikinci fıkrasında yazılı suçtan mahkûm olanların hükmün kesinleştiği; kurulması yasaklanmış dernekleri kuran ve yönetenlerle, yasak faaliyet nedeniyle mahkemece kapatılmasına karar verilen derneklerin yöneticilerinin karar tarihinden itibaren beş yıl süre ile dernek kuramayacakları öngörülmüştür. Bu kuralların iptali için yapılan başvuru sonunda oluşan çoğunluğun Anayasa'ya aykırı olmadığı yolundaki görüşlerine aşağıdaki nedenlerle katılmadım.

Anayasa'nın 33. maddesinin birinci fıkrasında önceden izin alınmaksızın dernek kurulabileceğine ilişkin kural belirtildikten sonra üçüncü fıkrasında dernek kurma özgürlüğünün sınırlanma nedenleri gösterilmiştir.

Hak ve Özgürlükler'e getirilecek sınırlamalar Anayasa'nın 13. maddesinde belirtilen ölçüler içinde yapılabilir. Buna göre, yapılan sınırlama, özgürlüğün özüne dokunmaksızın ilgili maddesinde belirtilen nedenlerle demokratik toplum düzeninin gereklerine ve ölçülülük ilkelerine aykırı olmayacaktır.

Hangi nedenle olursa olsun getirilen sınırlama özgürlüğü ortadan kaldırıyor veya onu kullanılamayacak ölçüde sınırlıyorsa Anayasa'nın 13. maddesine aykırılık oluşturur. Dernekler Kanunu'nda yapılan iptali istenen düzenleme, Türk Ceza Kanunu'nda öngörülen cezaları almış olanların cezalarını daha ağırlaştırmak amacıyla değil, dernek kurma esas ve usullerini düzenleyen bir kural olması nedeniyle doğrudan onu sınırlayan bir niteliğe sahiptir. Amaç, dernek kurma esaslarını sınırlamaktır. Böyle olunca, belli cezalara mahkûm olanları sürekli olarak bu özgürlükten yoksun bırakmak bir sınırlama değil, özgürlüğü tümüyle ortadan kaldırmaktır.

Öte yandan kurulması yasaklanan dernekleri kuranlar, yönetenler için öngörülen beş yıl dernek kuramama yasağı da bir sınırlama olarak değerlendirilemez. Bu kural dernek kurma özgürlüğünü beş yıl için durdurmaktadır. Oysa Anayasa'nın 15. maddesine göre, hak ve özgürlüklerin durdurulması ancak, savaş, seferberlik, sıkıyönetim veya olağanüstü hallerde mümkün olabileceği açıkça belirtilmektedir. Beş yıl süreli dernek kurma yasağı bu yönden de Anayasa'ya aykırıdır.

Belirtilen nedenlerle çoğunluk görüşüne katılmadım.

Başkanvekili

Haşim KILIÇ

KARŞIOY GEREKÇESİ

I- Siyasi Partiler Yasası'nın 101. maddesine eklenen fıkradaki “yarısından az olmamak kaydıyla” ibaresinin incelenmesi:

2820 sayılı Siyasi Partiler Yasası'nın bir siyasi parti hakkında kapatma kararı verilecek halleri düzenleyen 101. maddesine 4748 sayılı Yasa ile eklenen fıkrada “Anayasa Mahkemesi, yukarıdaki fıkranın (a) ve (b) bentlerinde sayılan hallerde temelli kapatma yerine, dava konusu

fiillerin ağırlığına göre ilgili siyasi partinin almakta olduğu son yıllık Devlet Yardımı miktarının **yarısından az olmamak kaydıyla**, bu yardımdan kısmen veya tamamen yoksun bırakılmasına, yardımın tamamı ödenmişse aynı miktarın Hazineye iadesine karar verebilir” denilmektedir.

Dava dilekçesinde, Anayasa Mahkemesi'nin Anayasa'nın 69. maddesindeki konuya ilişkin takdir yetkisinin, devlet yardımının “yarısından az olmamak kaydıyla” biçiminde bir sınırlamaya bağlı tutulmadığı, bu yetkinin yasayla kısıtlanamayacağı ileri sürülerek fıkra da yer alan “yarısından az olmamak kaydıyla” ibaresinin Anayasa'ya aykırı olduğu ileri sürülmektedir.

Anayasa'nın siyasi partilerin uyacakları esasları belirleyen ve kapatılmalarına ilişkin kurallar getiren 69. maddesinin yedinci fıkrasında, Anayasa Mahkemesi'nin, yukarıdaki fıkralara göre temelli kapatma yerine dava konusu fiillerin ağırlığına göre ilgili siyasi partinin Devlet yardımından kısmen veya tamamen yoksun bırakılmasına karar verebileceği, son fıkrasında da, siyasi partilerin kuruluş ve çalışmaları, denetlenmeleri, kapatılmaları ya da Devlet yardımından kısmen veya tamamen yoksun bırakılmaları ile siyasi partilerin ve adayların seçim harcamaları ve usullerinin yukarıdaki esaslar çerçevesinde kanunla düzenleneceği hükme bağlanmaktadır.

Yasakoyucuya düzenleme yetkisi verilen durumlarda, konuyla ilgili usul ve esaslar ile, uygulama koşullarının belirlenmesi, doğal olarak bir sınırlandırma içerir. Anayasa'nın 69. maddesiyle tanınan düzenleme yetkisine dayanarak yasakoyucu, dava konusu kuralla devlet yardımından kısmen yoksun bırakılmanın içeriğini belirlemiş ve bunun dava konusu fiillerin ağırlığına göre ilgili siyasi partinin almakta olduğu son yıllık Devlet yardımı miktarının yarısından az olamayacağını öngörmüştür. Bu durumda, yasakoyucunun, Anayasal sınırlar içinde kalmak koşuluyla ilgili siyasi partiye uygulanacak devlet yardımından yoksun bırakılma yaptırımının alt sınırını belirlemesinde Anayasa'nın 69. maddesine aykırılık bulunmamaktadır.

II- Siyasi Partiler Yasası'nın 102. maddesinin değiştirilen birinci ve üçüncü fıkralarının incelenmesi:

Dava dilekçesinde 102. maddenin, siyasi partilerin Anayasa'da belirtilenler dışındaki nedenlerle kapatılmalarına olanak veren birinci ve üçüncü fıkralarının Anayasa'ya aykırı olduğu ileri sürülerek iptali istenmiştir. Ancak iptal davasının açıldığı 31.5.2002 gününden sonra söz konusu fıkralarda geçen “kapatılması ya da” ibareleri 11.1.2003 günü yürürlüğe giren 2.1.2003 günlü 4778 sayılı Yasa'nın 11. maddesiyle madde metninden çıkarılmıştır. Esas hakkındaki inceleme sırasında, dava dilekçesindeki gerekçenin sadece fıkralarda geçen “kapatılması ya da” ibarelerine yönelik olduğu bu nedenle de fıkraların kalan bölümlerinin dava konusu yapılmadığı gerekçesiyle davanın, sadece bu ibarelerle sınırlı açıldığı sonucuna varılarak konusu kalmayan dava hakkında karar verilmesine yer olmadığı yolunda karar verilmiştir. Oysa, dava dilekçesinin Anayasa'ya aykırılık nedenlerinin belirtildiği 4. sayfasında ve sonuç bölümünün yer aldığı 12. sayfasında açıkça 102. maddenin birinci ve üçüncü fıkralarının iptali istenmiştir.

2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 29. maddesine göre, Anayasa Mahkemesi, kanunların, kanun hükmünde kararnamelerin, Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün Anayasa'ya aykırılığı hususunda ilgililer tarafından ileri sürülen gerekçelere dayanmaya mecbur değildir. Anayasa Mahkemesi taleple bağlı kalmak kaydıyla başka gerekçe ile de Anayasa'ya aykırılık kararı verebilir. Bu

nedenle, davacıların aykırılık gerekçelerini belli konuda yoğunlaştırmaları, Anayasa Mahkemesi'nin farklı bir gerekçeyle karar vermesini engellemez. Ayrıca dilekçedeki gerekçenin yeterli görülmemesi durumunda bu eksikliğin 2949 sayılı Yasa'nın 27. maddesi uyarınca tamamlattırılması gerekirken bu yola başvurulmayarak ve davacıların güçlü bir aykırılık gerekçesini tek başına yeterli görmüş olabilecekleri gözetilmeyerek davanın sınırlı açıldığı kabulü hak arama özgürlüğünün sınırlandırılması anlamına gelmektedir. Davacıların, aykırılık gerekçelerine dayanarak yaptıkları ibarelerin sonradan metinden çıkarılması ise davayı açtıkları sırada öngöremeyecekleri bir durumdur. Anayasa'nın 151. ve 2949 sayılı Yasa'nın 22. maddesindeki 60 günlük dava açma süresinin geçirilmiş olması nedeniyle davacıların dava konusu fıkraların kalan bölümleri için yeniden dava açmaları olanağı da kalmadığından, bu bölümler için dava açma hakları ellerinden alınmış olmaktadır. Hak arama özgürlüğü kapsamındaki dava hakkının bu tür yorumlarla daraltılması demokratik hukuk devleti anlayışı ile bağdaşmamaktadır.

Açıklanan nedenlerle, çoğunluk görüşüne katılmıyorum.

Üye

Fulya KANTARCIOĞLU